

VÝUKOVÉ METODY V OV

VÝUKOVÉ METODY V OV

- Výuková metoda: systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků vedoucích k dosažení výchovně vzdělávacích cílů.
- „cesta k cíli“

- ⊙ Při volbě odpovídajících výukových metod je nutné vycházet z:
- ⊙ celkového pojetí předmětu - jeho cílů, obsahu,
- ⊙ cílů a obsahu konkrétní vyučovací hodiny, úrovně fyzického a psychického rozvoje žáků - zvláštnosti třídy, skupiny (didaktická analýza),
- ⊙ zvažování vnějších podmínek.
- ⊙ vlastní zkušenosti.

- Uplatnění konstruktivistického přístupu

ALE

nutná vzájemná vyváženost s „klasickým“ přístupem - směřovat k vyváženému celku.

Různorodost a pestrost užitých výukových metod.

VYSVĚTLOVÁNÍ

- Orientována kognitivně, podstatou je učinit výukový obsah pochopitelný, vést k podstatě problému.
- Používá se tehdy, když se nemůžeme opřít o větší žákovské zkušenosti s daným problémem, tématem.
- Obecně v rámci OV o problematiku v tematických okruzích - Stát a právo, hospodářství, Mezinárodní vztahy a globální svět.

- Předpokladem pro efektivní užití vysvětlování je provedení didaktické analýzy učiva (klíčové pojmy, jevy, generalizace) = co chceme vysvětlit.
- Schéma klíčových vět, logických řetězců.
- Nutnost konkretizace, zjednodušování.
- Zvážení názorných pomůcek používaných při vysvětlování.

- ⊙ Dostatečná hlasitost.
- ⊙ Dynamika.
- ⊙ Odpovídající rychlost.
- ⊙ Emocionalita.
- ⊙ Gestika, oční kontakt, pozor na parazitující slova.

VYPRÁVĚNÍ

- ◉ Epická forma, oslovuje emocionální, prožitkovou stránku žákovi osobnosti.
- ◉ Důležitá formativní stránka příběhů.
- ◉ Kratší epické příběhy, možnost retrospektivy.
- ◉ Užít napříč všech témat OV, motivační aspekt, základ pro „badatelskou“ práci žáků, inscenační, simulační metody.
- ◉ Příběhy v textové, audiovizuální podobě.

METODA ŘÍZENÉ FANTAZIE

- ◉ Posiluje rozvoj představivosti, fantazie, prohlubuje „prožitek“ v rámci příběhu.
- ◉ Uvolňovací cvičení (zavření očí)
- ◉ Příběh v první osobě.
- ◉ Uvedení do tématu (přivedení do prostředí)
- ◉ Pauzy v textu.
- ◉ Vyvedení z příběhu.
- ◉ Reflexe.

VÝUKOVÝ ROZHOVOR

- ◉ Patří k nejčastěji používaným metodám v OV.
- ◉ Verbální komunikace v podobě otázek a odpovědí učitele a žáků na příslušné výchovně-vzdělávací téma .
- ◉ Můžeme používat ve všech tématech - tematických okruzích OV, odlišovat se bude zejména to, jaký typ výukového rozhovoru použijeme.

OTÁZKY

- jsou specifickým typem učební úlohy, formulována v tázací podobě - je impulsem ze strany učitele, vede žáky k novému poznání, aktivitě, prohlubování vědomostí.

- ◉ Otázky uzavřené
- ◉ *Jak se jmenoval první prezident Československé republiky?*
- ◉ *Jste pro zavedení trestu smrti?*
- ◉ Otázky otevřené
- ◉ *Proč je poptávková křivka klesající ?*
- ◉ *Jaké jsou příčiny vzniku šikany ?*
- ◉ *Jak můžeme vysvětlit fungování tržního mechanismu?*

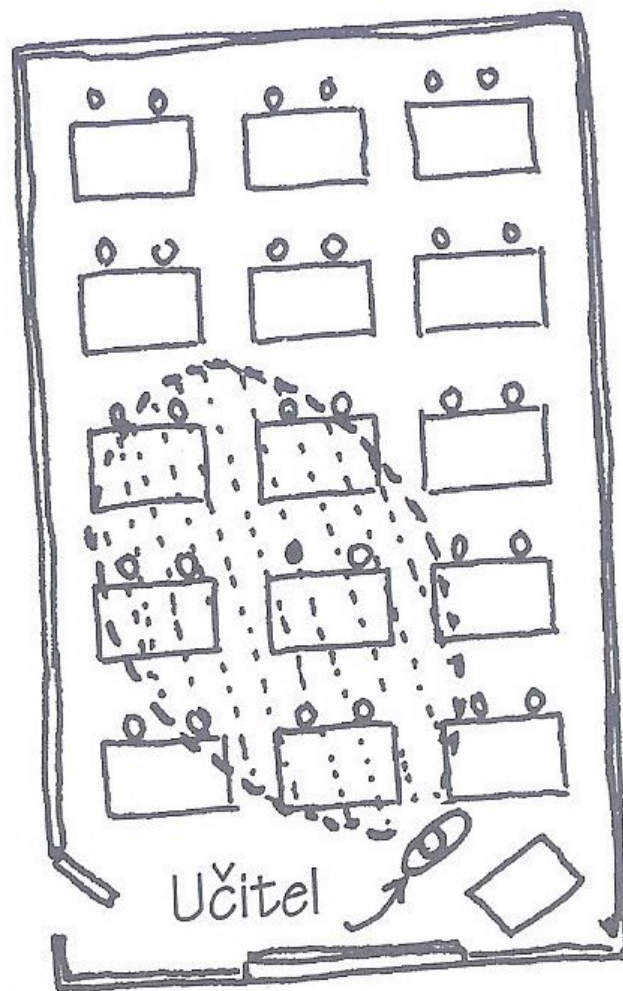
OTAZKY DLE JEDNOTLIVÝCH ÚROVNÍ BLOOMOVY KOGNITIVNÍ TAXONOMIE

- ◉ Znalost: KDO, CO, KDE, KDY
- ◉ Porozumění: CO ZNAMENÁ, VYSVĚTLI...
- ◉ Analýza: JAKÉ JSOU ČÁSTI, ZNAKY, DŮKAZY
- ◉ Hodnocení: PODLE ČEHO POSUZUJETE, HODNOTÍTE, CO JI MYSLÍTE O
- ◉ Syntéza (tvorba): JAK BYCHOM MOHLI PŘISPĚT, NAVRHNOUT, VYŘEŠIT

TECHNIKA KLADENÍ OTÁZEK

- ◉ přimět k přemýšlení všechny žáky
- ◉ zapojování žáků, kteří se nehlásí

CENTRUM ZORNÉHO POLE

- ◉ čas na rozmyšlenou
- ◉ hodnocení

TYPY VÝUKOVÉHO ROZHOVORU

- ◉ Rozhovor motivační
- ◉ Rozhovor vyvozovací (sokratovský)
- ◉ rozhovor opakovací

PŘÍKLAD VYVOZOVACÍHO ROZHOVORU

- ◉ Cíl: žák vysvětlí nutnost pravidel a jejich dodržování pro život společnosti
- ◉ *Kde všude se v životě můžeme setkat s pravidly?*
- ◉ *A co ve sportu? (pokud není uveden při prvním otázce, konkretizovat sport, se kterým žáci mají žáci největší zkušenosti, např. florbal)*
- ◉ *Jste spokojeni s pravidly (konkrétního sportu)?*
- ◉ *Jak by jste pravidla změnili?*
- ◉ *Jak by hra probíhala, kdyby neměla žádná pravidla? Když by si každý mohl dělat, co chtěl?*
- ◉ *Jak by mohl být určen vítěz a poražený pokud by pravidla neexistovala?*
- ◉ *Co by se stalo, kdyby pravidla existovala, ale nikdo je nedodržel?*
- ◉ *Kdo dbá ve sportu na dodržování pravidel?*
- ◉ *Jak by to bylo v dopravě, škole, státě pokud by zde nebyla pravidla nebo se nedodržovala? (vazba na předchozí příklady uváděné žáky v úvodní otázce, postupné zobecňování)*
- ◉ *Proč by naše společnost nemohla vůbec fungovat, podobně jako např. hra, pokud by zde žádná pravidla nebyla?*

ÚKOL:

- Na základě vybraného učebního textu určete:
 - I. jeho vztah k očekávaném výstupu RVP ZV,
 - II. specifický výstup konkrétní vyučovací hodiny,
 - III. základní generalizace a pojmy (fakta).
 - IV. Navrhněte afektivní (hodnotové) cíle, které mohou být součástí tohoto tématu.

Úkol (pokračování)

- 1) Na základě vymezených generalizací, pojmů formulujte klíčové věty, logické řetězce.
- 2) Navrhněte způsob konkretizace některých abstraktních pojmů.
- 3) Vytvořte jednoduchý zápis.
- 4) Pro dané téma formulujte sérii otázek pro motivační, vyvozovací (dle charakteru tématu a stanovaných cílů), opakovací rozhovor.
- 5) Sestavte koncept scénáře hodiny (možnost aplikace dalších aktivit, metodických postupů vedoucích žáky k vymezeným výchovně vzdělávacím cílům)

- ◉ *Téma: Globální ekologické problémy*
- ◉ *RVP: uvede některé globální problémy, popíše jejich hlavní příčiny*
- ◉ *Specifické výstupy: na konkrétním příkladu demonstruje dopady G.E.P. na život obyvatel a životní prostředí, vlastními slovy vysvětlí projevy a možné příčiny G.E.P, vyjmenuje současné G.E.P.*

- ⊙ „G.E.P. vedou k celkovému zhoršování životního prostředí, což se projevuje nenahraditelným mizením rostlinných i živočišných druhů a ohrožují i samotnou existenci člověka.“

LOGICKÝ ŘETĚZEC

- ⊙ Lhostejnost, sobectví (k přírodě, budoucím generacím) - znečišťování živ. prostředí - zhoršení životních podmínek - zánik některých rostlin, živočichů - ohrožení existence člověka
- ⊙ „V důsledku používání freonů dochází ke zmenšování ozonové vrstvy.“

LOGICKÝ ŘETĚZEC

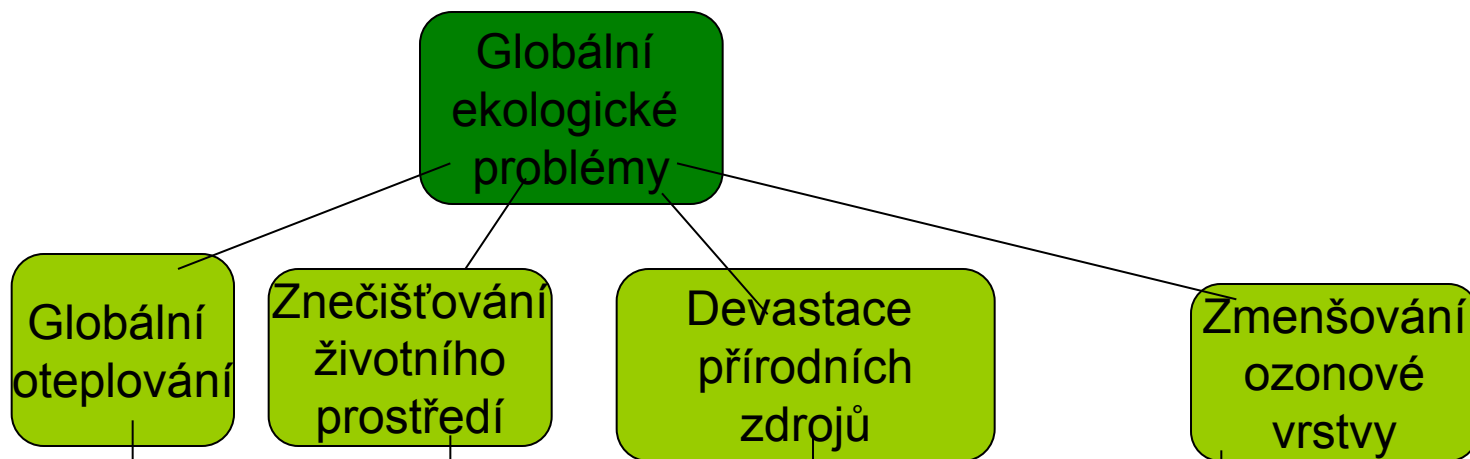
- ⊙ Vypouštění freonů - zmenšování ozonové vrstvy - pronikání UV paprsků - mohou způsobit rakovinu kůže.

KLÍČOVÁ VĚTA

- ⊙ Hlavní globální ekologické problémy jsou: globální oteplování, devastace přírodních zdrojů, zmenšování ozonové vrstvy, znečišťování životního prostředí.

GLOBÁLNÍ - CELKOVÝ

GLOBÁLNÍ PROBLÉMY - PROBLÉMY TÝKAJÍCÍ SE CELÉ PLANETY - ZEMĚ

Konkrétní fakta o skleníkovém efektu (množství skleníkových plynů, tání ledovců, zvyšování mořské hladiny), chemických zplodinách, ekologických katastrofách, vykáčených pralesech, stavu ozonové vrstvy.

- ◉ *Uvědomí si hrozbu vyplývající z G.E.P. a svým jednáním bude usilovat o zmírnění jejich dopadů.*
- ◉ *Z fotografií určí o jaký G.E.P. se jedná.*
- ◉ *Reportáž o ekol. katastrofě - společný rozbor textu zaměřený na příčiny a důsledky této katastrofy.*
- ◉ *Na internetu (v tisku) vyhledá konkrétní příklady - projevy jednotlivých G.E.P. (u nás i ve světě)*
- ◉ *Pokusí se vysvětlit příčiny daného G.E.P.*

- ◉ *Výukové metody: brainstorming (diskuse), výukový rozhovor, vysvětlování, práce s textem, samostatná práce*
- ◉ *Frontální výuka, skupinová práce (dvojice)*
- ◉ *Fotografie, texty, tabule, sešit*

- ◉ **Komparace vyučovacích hodin**
- ◉ Vymezení cílů a obsahu probírané látky, zdůvodnění použitých metod - porovnání z hlediska přípravy a následné realizace.
- ◉ Komparace mikrovýuky a běžné vyučovací hodiny. Průběh jednotlivých fází vyučovacího procesu (motivace, expozice, fixace). Možno se zaměřit na rozdílnost organizačních forem, volby použitých metod, pomůcek, diferencí v činnostech žáků, případně učitele, klimatu ve třídě. U mikrovýstupu nutná sebereflexe s použitím zpětné vazby od žáků.

UČEBNÍ CYKLUS U ŽÁKA

1. připravenost na výuku - soustředěná pozornost
2. souvislosti, pozitivní motivace k učení
3. náplň hodiny
4. popis cílů výuky
5. příjem informací
6. zpracování informací
7. prezentace naučeného
8. reflexe

UMĚNÍ ŽÁKŮ UČIT SE

1. naučit se pochopit
2. zopakovat
3. zkontrolovat
4. aplikovat
5. položit doplňující otázku

UČEBNÍ STYLY

- ◉ AKTIVISTÉ
- ◉ Mají rádi činnost, rychle, bez váhání se zapojují do procesu učení, vnímaví, přístupní všestranným názorům, nadšení z nového poznání, rádi vysvětlují, rozhodují a vedou ostatní. Mívají tendenci jednat bez rozmyslu a bez hlubšího zvažování následků.
- ◉ Hlavním postojem je „všechno jednou vyzkoušet“.
- ◉ Jejich nedostatkem je nižší schopnost soustředění, nejsou příliš pečliví a důslední v práci, nemají rádi dlouhodobé úkoly a pasivní účast
- ◉ Nejlépe jim vyhovují skupinové práce, hry a simulace, praktické činnosti, případové studie, problémové vyučování, hraní rolí, zapojení v projektu

AKTIVISTÉ SE NEJLÉPE UČÍ, KDYŽ :

- ◉ při učení získávají nové zkušenosti a dovednosti, ze kterých se mohou poučit
- ◉ je nová látka krátká a situační „ted' a tady“, když soutěží, když soutěží, procvičují, hrají role
- ◉ aktivity vedou k určitým změnám, vzrušení (při pokusech), zábavě
- ◉ jsou středem dění, mohou se předvádět, jsou mluvčím, moderátorem, organizátorem
- ◉ se učí novou látku bez omezení učitelem
- ◉ mohou dostatečně uplatňovat své myšlenky a řešení problémů
- ◉ jsou obklopeni tvořivým, podnětným prostředím

AKTIVISTÉ SE HŮŘE UČÍ, KDYŽ:

- ⊙ je učení pasivní, bez aktivních prvků (přednášky, monology...)
- ⊙ nemohou se zapojit
- ⊙ musí systematicky analyzovat, syntetizovat, teoreticky zpracovávat zadané studijní oblasti
- ⊙ pracují formou samostatného učení
- ⊙ musí pracovat systematicky a přesně podle zadání
- ⊙ je téma příliš „teoretické“
- ⊙ musí opakovat stejnou činnost
- ⊙ musí dodržovat dané instrukce, mají malý prostor pro vlastní tvořivost
- ⊙ se od nich vyžaduje precizní práce zaměřená na detail

REFLEKTOŘI /REFLEKTIVNÍ TYP/

- ◉ Mají rádi prostor k přemýšlení
- ◉ Reflektují, tzn. že ochotně přijímají, důsledně zvažují a odrážejí názory ostatních
- ◉ Jsou přemýšliví, rádi v pozadí třídí získané informace, opakovaně je posuzují
- ◉ Jsou tolerantní
- ◉ Pečlivě shromažďují informace z různých zdrojů, promýšlí je, pak teprve formulují závěry
- ◉ Jejich filozofií je opatrnost
- ◉ Nejvíce jim vyhovuje demonstrace nové látky, čtení, sledování videa, učení opakováním, sledování ostatních účastníků

REFLEKTOŘI SE NEJLÉPE UČÍ, KDYŽ

- ◉ Mohou v klidu pozorovat probíhající aktivity
- ◉ Mohou stát v pozadí, sledovat prezentaci, video
- ◉ Mají dostatek času na vyjadřování a shromažďování informací
- ◉ Mají dostatek prostoru k posuzování a porovnávání výsledků svého učení
- ◉ Mají prostor na zpracování detailních, náročných analýz, zpráv, výzkumů
- ◉ Mohou diskutovat v klidu s ostatními
- ◉ Mají dostatek času, nemusí se pevně držet stanovených termínů

REFLEKTORŮ SE HŮŘE UČÍ, KDYŽ

- ◉ Jsou postaveni do role aktivního účastníka vyučovacího procesu
- ◉ Musí rychle reagovat bez možnosti přípravy, účastnit se neplánovaných akcí
- ◉ Musí pracovat s nedostatkem informací a instrukcí
- ◉ Jsou v časovém stresu
- ◉ Musí učinit unáhlené závěry

TEORETICI (VĚDECKÉ TYPY)

- ◉ Mají rádi teorii a fakta, milují racionalitu, logiku a abstraktní myšlení
- ◉ Jsou objektivní, mají rádi přesná zdůvodnění
- ◉ Přístup je principiálně logický, odmítají cokoli, co s tím není v souladu
- ◉ Problémy studují a posuzují systematicky, řeší je krok za krokem
- ◉ Mají tendenci pracovat precizně a dlouho
- ◉ Rádi používají fungující principy, postupy, předpoklady, teoretické modely a systémy
- ◉ Nejlépe jim vyhovuje teoretická přednáška, diskuse, debaty, samostatná práce, výzkumy, zpracování studií...

TEORETICI SE NEJLÉPE UČÍ, KDYŽ

- ◉ Mají čas na systematický, dlouhý výzkum
- ◉ Probíraná fakta a problémy existují jako součást již zpracovaných systémů, modelů, teorií
- ◉ Mohou prozkoumat základní metodologii, logické pozadí faktů
- ◉ Mohou řešit intelektuální problematiku
- ◉ Řeší problematiku s jasně zadaným cílem
- ◉ Jsou jim předkládány zajímavé nápady a myšlenky

TEORETICI SE HŮŘE UČÍ, KDYŽ

- ◉ Musí pracovat na nahodilých úkolech nebo na úkolech, kde není daný jasný cíl práce a význam
- ◉ Musí pracovat na úkolech, kde musí vyjadřovat emoce a pocity
- ◉ Mají nedostatek času k posouzení vhodných principů...
- ◉ Úkoly jsou příliš jednoduché
- ◉ Musí pracovat v intelektuálně nevyrovnané skupině

PRAGMATICI (PRAKTICKÉ TYPY)

- ◉ Mají rádi, když mohou získané informace okamžitě využít.
- ◉ Jsou praktičtí, rádi dělají účelná rozhodnutí
- ◉ Jejich filozofií je: „Vždy existují lepší způsoby“
- ◉ S nadšením zkoumají nové nápady, snaží se o jejich přímou aplikaci
- ◉ Nejlépe jim vyhovují případové studie a příklady z praxe, praktická cvičení a projekty, hraní rolí, simulace, exkurze

PRAGMATICI SE NEJLÉPE UČÍ, KDYŽ

- ◉ Mají příležitost okamžitě využít to, co se naučili
- ◉ Učí se postupům a technikám
- ◉ Mají vzor, jemuž se chtějí vyrovnat
- ◉ Nové informace si mohou vyzkoušet
- ◉ Téma je zřetelně stanovené

PRAGMATICI SE HŮŘE UČÍ, KDYŽ

- ◉ Nemají možnost praktického uplatnění látky
- ◉ Neznají přesné zadání, postupy, zásady práce
- ◉ Stále se opakuje stejná látka
- ◉ Výsledky výuky považují za zbytečné

DALŠÍ DRUHY UČEBNÍCH STYLŮ

- ◉ Podle způsobů vnímání
- ◉ Zrakový styl preferuje zrak, poté sluch a hmat
- ◉ Sluchový typ preferuje informace získané sluchem. Potřebují klid, pokud je hluk, špatně se soustředují
- ◉ Pohybový typ potřebuje pohyb - praktické opakování, manipulaci s předměty, aplikaci teorie na praktické činnosti

DALŠÍ DRUHY UČEBNÍCH STYLŮ

- ◉ Podle A. Gregorce je způsob učení projevem schopnosti mozku přenášet informace. Mezi určující faktory řadí způsob, kterým sdělovanou zprávu vnímáme a uspořádání informací, se kterým se setkáme.
- ◉ Naše vnímání může být buď abstraktní (rozumové, citové nebo intuitivní) nebo konkrétní (tj. pomocí smyslů)
- ◉ Uspořádávací schopnosti jsou způsoby, jakými získaná fakta zpracováváme, třídíme a používáme. Třídění může být buď sekvenční (lineární, postupné a metodické) nebo náhodné (nelineární, přeskakující a různorodé, data jsou zpracovávána simultánně a holisticky)

4 ODLIŠNÉ ZPŮSOBY UČENÍ SE

- ◉ Konkrétně sekvenční
- ◉ Získává informace pomocí přímé smyslové zkušenosti, myšlení je metodické. K úkolům přistupuje zodpovědně. Vyhovuje mu detailní, pečlivá práce, organizace a přesné třídění do kategorií. Nezajímá se o abstraktní teorie a vyjadřuje se hlavně písemnou formou
- ◉ Abstraktní sekvenční žije v abstraktním, neskutečném světě myšlenek, teorií. Skutečnost se skládá s pojmů jako spravedlnost nebo mír. Jeho myšlení je logické a analytické, hodnotící. Má výbornou schopnost srovnávat, kategorizovat. Je schopen provádět syntézu informací a idejí.

4 ODLIŠNÉ ZPŮSOBY UČENÍ SE

- Abstraktní náhodný
- Svět tohoto typu je světem pocitů dojmů a představ. Student má dobrou intuici, rozezná náladu a atmosféru. Myšlenkové postupy jsou založeny na pocitech, které v něm vyvolávají okolní skutečnosti. Snadno navazuje kontakty s ostatními. Komunikuje sdílením osobního prožitku, prostřednictvím metafor, příběhu, symbolu, poezie, hudby. Nemá rád rutinní práci
- Konkrétní náhodný
- Výchozím bodem je pro něj reálný svět. Instinkt a intuici používá k objevování věcí. Jeho myšlenkový proces je impulsivní, dělá intuitivní skoky. Je rozený experimentátor, nachází překvapivá a nekonvenční řešení.

AKTIVNÍ NASLOUCHÁNÍ

- Povzbuzení
- Parafrázování
- Zrcadlení
- Shrnutí